

EGY TAVASZI NAP SZVATAUBAN 123 ÉVES RAJZOKON

▷ SZÖVEG: LEVICZKI ANITA | FÉNYKÉP: MAGYAR FÖLDRAJZI MÚZEUM ARCHÍVUMA

Cholnoky Jenő sokat idézett mondása szerint: „...nem lehet jó geográfus az, aki nem tud rajzolni. Nem kell művésznak lennie – teszi hozzá –, nem is lehet, hogy minden tudósunk egyúttal művész is lehessen, de legyen művészi ízlése”. Cholnoky az 1896 és 1898 között megtett 6000 kilométeres kínai tanulmányútján is folyamatosan rajzolt. Meg akarta örökíteni mindazt a látványt, melyet a korabeli fotók nem adhattak vissza

Cholnoky Jenő 1898 tavaszán már hazafelé tartott kínai útjáról. Naplójának bejegyzése szerint angol hajója „1898. – Május 1. Vasárnap. Reggel 7 óra tájban” érkezett a Hongkongtól 300 km-re keletre fekvő, az „idegenek előtt” negyven éve, 1858-ban megnyitott Svatau (mai átíratban Swatow vagy Shantou) kikötőjébe. Csak rakodni álltak meg a Han (a mai Rong) folyó öblében, és délután indultak is volna tovább, de az időjárás

közbeszólt. Megeredt az eső, a loading másnap reggelre csúszott, így fél nap helyett végül másfél napot álltak a kikötőben. Cholnoky pedig, hajtva az új tájak megismerésének vágyától, kihasználta az extraidőt, és besétálta „a gyönyörű hely környékét”. Mások talán az „európai házakkal dúsan tarkázott város” felé vették volna az irányt, de Cholnokyt, a felszínalaktan – a geomorfológia – szerelmest a kikötő déli partja csábította, ezért átcsonakázott a

folyón az ottani „rettenetesen kopár gránit sziklahegyekhez”.

Érkezése napján a kikötő déli partján, egy kis temető feletti dombtetőről két vázlatot is készített. Az egyik az északi látványt tünteti fel: az öböl bejáratát, Svataut és a város mögött elterülő hatalmas mendencét övező, kopár gránitbérceket. A másikon a délkeleti kilátást örökítette meg a „kolosszális, majdnem koromfekete sziklatömbök csodálatosan fantasztikus képével”. Az eső azonban őt sem kímélte: „Sajnos a szakadó eső fedél alá hajtott – írja

naplójában. – Egy khinainál húztam meg magamat, aki sörrrel, szivarral megkínált, de nem akart érte pénzt elfogadni.”

„Sajnos a szakadó eső fedél alá hajtott – írja naplójában. – Egy khinainál húztam meg magamat, aki sörrrel, szivarral megkínált, de nem akart érte pénzt elfogadni.”

Cholnoky másnap ismét sétára indult a kikötő déli partjára. Egy kis gyalogutat követett, mely felvitte az egyik magasabb hegytetőre. Innen

először nyugat felé fordulva készített egy tájképet, háttérben a folyó öböl-nyúlványaival, majd kelet-délkelet felé tekintve az öböl egyik melléköblét is lerajzolta. A svataui tavasz általában borult idővel jár, és bár az eső nem eredt el, „a borús, ködös időben a megvilágítás nem volt jó”. Ennek ellenére „a tanulságos gránitsziklák jellemzésére” lerajzolt még egy sziklacsoportot, melynek tetején az út is átvezetett, a meredekebb helyeken lépcsőkkel. Hajója délután indult tovább, előtte még azonban maradt egy kis ideje, hogy a „felderült

Svatau kikötője

(1898. május 2., a hajóról)
„Mielőtt elindultunk volna Svatauból, lerajzoltam a kikötőt a hajóról. Nagyon kedves, szép látvány volt. A kínai dzsunkák denevérszárnyú vitorlái nagyon festőiesek”

Cholnoky Jenő: Utazásaim, élményeim, kalandjaim

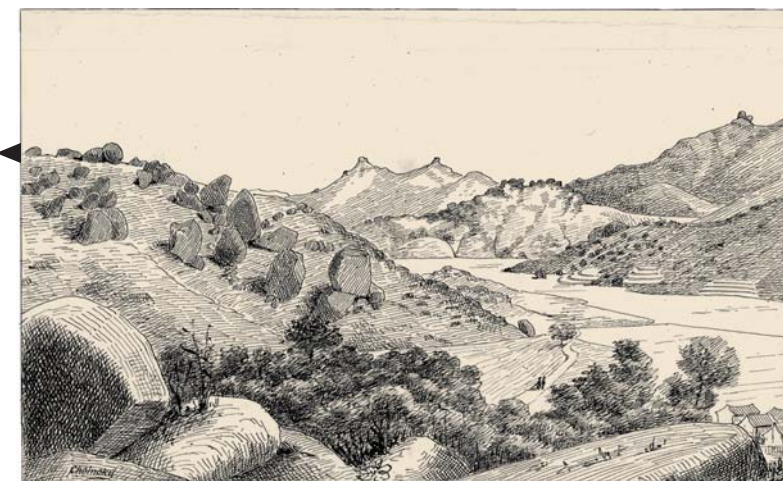

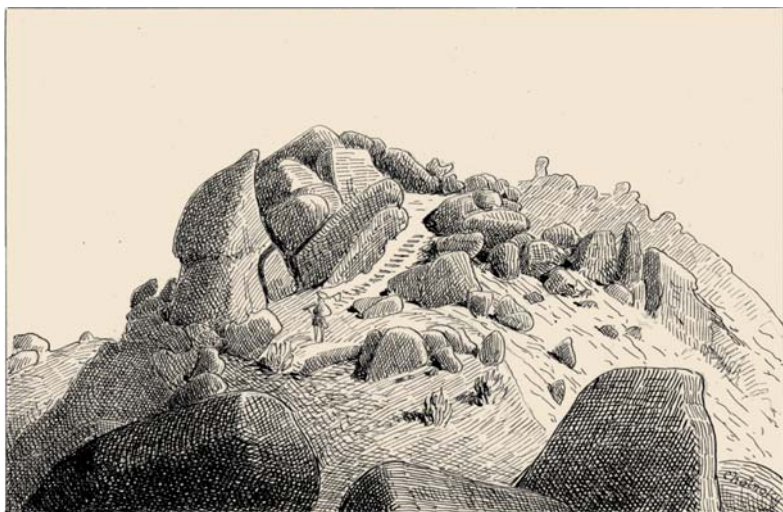
Kilátás északra, Svatau városa felé

(1898. május 1., a temető feletti dombtetőről)
„A hajó kikötése után átcsonakáztam a déli partra. Itt vannak az úri lakok (bungalók), az angol konzulátus stb... előtérben van a gázgyár s az egyik gránittömbös sziklacsúcs. A kikötőben hatalmas angol hajók tartózkodtak”
Cholnoky Jenő: Kína, kézirat

Kilátás délkelet felé

(1898. május 1., a temető feletti dombtetőről)
„A [völgy mögött] középtéren látszó fekete dombon egyetlen fa sincs, ami sötétte teszi, az a sok ingókö. Lenn a völgyben rizskultúra van s egy kis falucska húzódik meg. A házak [jobb alsó sarok] mind téglából, cseréptetővel épültek, a cserép rózsaszín”
Cholnoky Jenő kínai naplója

Gránittuskókkal fedett hegytető Szvatautól délre

(1898. május 2.)
„Ezen a tájon a tanulságos gránitsziklák jellemzésére még egy csoportot lerajzoltam... tetején út vezet keresztül, a meredekebb helyeken lépcsősi is vannak. Kevés helyen láttam, sok sok utazásom közben a gránit ilyen nagyszerű mállás-formáit”
Cholnoky Jenő: Kína, kézirát

Kilátás kelet-délkelet felé

(1898. május 2., egy magasabb hegytetőről)
„A hegy délkeleti oldaláról az öböl egyik melléköblére lehet látni... A kép baloldalán levő, meredek falak felhagyott kőfejtő maradványai... A háttérben [középen] jól lehet látni, hogy az egyik melléköblöt homoktúrzás választja el a nagyobbtól”
Cholnoky Jenő: Kína, kézirát

gyönyörű időben” még lerajzolja magát a kikötőt is.

„Kevés helyen láttam – írja Cholnoky Kína c. kézirátában –, a gránit ilyen nagyszerű mállás-formáit s ebben a tekintetben Szvatau valóban klasszikus hely.” Itt készült vázlatait számos munkájában felhasználta, a délkeleti kilátást megörökítő rajza a Földfelszín formáinak ismerete (Morfológia) című könyvében is helyet kapott. Tudomány, tanítás és rajztudás című kézirátában is a Szvatau környékén készített egyik rajzát hozza fel példának arra, hogy: „tudományos tanulmányok esetében” miért tartja nélkü-

lőzhetetlennek a rajztudást: „Szvatau vidéke gránit hegyvidék és a gránit sajátságos, nagy gömbded alakú sziklagombócokká mállik szét. Van-

Egy rajz ma is lehet több, mint egy fotó. A rajzoló ugyanis tudatosan vagy önkéntelenül, de kiemeli a lényegét a tájból, miközben hozzáadja saját magyarázatát, hiszen azt rajzolja le, amit ő meglátott és megértett.

nak köztük háznagyságúak és egészen kicsinyek is. Ezeket fényképen nem lehet jól feltüntetni, mert a talaj, a föld [ott] vöröses színű, tehát a

fényképen éppen olyan sötétnek tűnik föl, mint ezek a sötétszürke szikla gombócok... úgy hogy a rajz sokkal jobban jellemzi a látványt.”

A mai fotós eszközökkel még borús időben is készíthetők jó képek – akár egy mobillal is, a színes képeken pedig különösen jól mutatnának Szvatau sötét gránitszikláit a vöröses talajon. Egy rajz azonban ma is lehet több, mint egy fotó. A rajzoló ugyanis tudatosan vagy önkéntelenül, de kiemeli a lényegét a tájból, miközben hozzáadja saját magyarázatát, hiszen azt rajzolja le, amit

Kilátás nyugat felé

(1898. május 2., egy magasabb hegytetőről)
„Ismét kimentem sétálni a déli partra. A villatelep közepén vezet ki egy kis gyalogút... Ezt követtem. Fenn a villák mögött a magas völgyben rizsföldek kezdődnek, s ezeknek élénk zöldje csodálatos, kirívó ellentétben áll a hegylejtők fekete sziklatömegeivel. Felmáztam az egyik magasabb hegytetőre, amelyre ez a sétaút is felvisz s innen rajzoltam nyugat felé tekintve a gránit hegységet. Az előtérben sötét, gömbös gránittuskók látszanak... a völgyekben rizskultúrák lépcsőit lehet látni. Háttul a sziklás, fjordszerű öböl nyúlványai hatolnak be a hegyek közé”
Cholnoky Jenő: Kína, kézirát

ő meglátott és megértett. A rajzolás folyamata eközben szükségszerűen ráveszi a rajzolót, hogy megfigyelje és a lehető legteljesebb mértékben felfedezze a tájat, melyet papírra vet, továbbá hozzásegíti a kreati-

vitás egyik alapjához, a képekben való gondolkodáshoz is. Saját szavaival Cholnoky így összegezte a rajz szerepét életében: „Nagyon boldogtalan és szerencsétlen volnék, ha nem tudnék

rajzolni! Oktatásom sikeressége éppen olyan mértékben volna kevesebb, mint amennyire kevesebb volna tudományos eredményeimnek összessége. Rajz nélkül süket, néma és vak az ember!”

A Magyar Földrajzi Múzeum hat darab Szvatau ábrázoló tusrajzot őriz Cholnokytól, melyek közül az egyik a múzeum **földRajz című időszak kiállításán** is látható. Megtekinthető kínai útján használt kis rajzvázlatkönyve is – ebben található a Szvatau kikötőjét ábrázoló tusrajz alapjául szolgáló grafitrajza. A többi tusrajzot a kínai nagy rajzvázlatkönyve alapján készítette. Ez sajnos elveszett, így már nem került be a múzeum gyűjteményébe

LEVICZKI ANITA
GEOGRÁFUS, MÚZEUMI ADAT-TÁROS A MAGYAR FÖLDRAJZI MÚZEUMBAN
WWW.FOLDRAJZIMUZEUM.HU